

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗИНА**

Затверджено:

Голова Приймальної комісії
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Тетяна КАГАНОВСЬКА
«__»_____2022р.

ПРОГРАМА

**вступного фахового іспиту для здобуття ступеня бакалавра
на другу вищу або паралельну освіту за спеціальністю
061 «Журналістика»**

освітня програма – «Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю»

для денної та заочної форм навчання

з дисципліни «Основи теорії комунікації»

Харків – 2022

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 58E2D9E7F900307B040000009E3A2500EDECA000

Підписувач Пантелеймонов Антон Віталійович

Дійсний з 17.02.2022 15:51:27 по 17.02.2024 15:51:27

1006-4 від 15.05.2022

Програма фахового екзамену є нормативним документом для контролю знань випускників, які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень «молодшого бакалавра» та бажають продовжити навчання на соціологічному факультеті Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна для здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти як другої вищої або паралельної освіти за спеціальністю 061 «Журналістика» за освітньою програмою – «Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю».

Фаховий іспит – форма вступного випробування для вступу на основі здобутого (або такого, що здобувається) ступеня або освітньо-кваліфікаційного рівня вищої освіти, яка передбачає очну або дистанційну (за рішенням закладу освіти) перевірку здатності до опанування освітньої програми певного рівня вищої освіти на основі здобутих раніше компетентностей.

Фаховий іспит з дисципліни «Основи теорії комунікації» проводиться дистанційно, у письмовій формі та складається з двох теоретичних питань. Обсяг письмової відповіді на кожне з питань – одна-дві сторінки рукописного тексту. Іспит спрямований на оцінювання знань студентів з дисципліни «Основи теорії комунікації», виявлення навичок самостійного творчого мислення й письмового послідовного викладу власних думок. Іспит націлений на визначення рівня обізнаності студента щодо теоретико-методологічних основ комунікації. Обов'язковим є знання ключових концептів та теорій у сфері комунікацій.

Програма складається з питань за базовими дисциплінами, рекомендованої літератури, а також опису структури екзаменаційного завдання та критеріїв оцінювання.

Основи теорії комунікації

Тема 1. Вступ до теорії комунікації

Експансія комунікативних технологій у сучасному світі: фактори та сфери застосування. Основні значення поняття «комунікація», «соціальна комунікація». Інформація та соціальна комунікація. Інформаційно-комунікативна індустрія як соціальний інститут. Схема, елементи соціальних комунікацій. Основні функції соціальної комунікації. Комунікативні повідомлення, поняття, види.

Закони та категорії теорії комунікації. Специфіка законів комунікації. Ключові категорії: комунікація, інформаційний обмін, соціальна комунікація, спілкування, комунікативний простір, комунікативний час, комунікативна компетентність особистості.

Функції та методи теорії комунікації. Процес розвитку засобів масової комунікації.

Тема 2. Витоки та основні підходи до теорії комунікації.

Уявлення про комунікації як про процес та структуру. Структурні моделі комунікації. Перші підходи до розуміння комунікацій. Сучасні теорії комунікації. Інтеракціоністський підхід до розуміння комунікацій. Технократична група теорій комунікацій. Інтеракціоністська група теорій комунікацій. Три комунікативні революції.

Тема 3. Процес комунікації. Моделі комунікації

Процес комунікації та його елементи. Одиниці аналізу комунікації. Основні поняття і терміни, використовувані для аналізу комунікативного

процесу та його елементів. Кодування і декодування в масово-комунікативних процесах. Комунікатори і комуніканти як суб'єкти соціальної комунікації. Поняття про професійного комуніканта. Професійний і соціальний аспекти діяльності професійних комунікантів. Типи комунікантів.

Структурні моделі комунікації. Специфіка моделі комунікації за Лассуеллом. Специфіка моделі комунікації за Шенноном-Уівером. Специфіка циркулярної моделі комунікації Осгуда-Шрама. Семіотичні моделі комунікації. Модель мовної комунікації Р. Якобсона. Модель комунікації Ю. Лотмана. Модель комунікації Умберто Еко.

Комунікативне середовище. Сфери комунікації: сфера побутової комунікації, сфера виробничої комунікації, сфера ділової комунікації (бізнес-комунікації), сфера політичного дискурсу, сфера наукового дискурсу, сфера освітнього дискурсу, сфера педагогічного дискурсу, комунікативні сфери шоу-бізнесу та спортивного бізнесу, сфера туристичного бізнесу, міжнародна комунікація, медичний і юридичний дискурс комунікації, сфера релігійного дискурсу.

Тема 4. Комунікативні бар'єри

Поняття «комунікативні бар'єри». Множинність класифікацій комунікативних бар'єрів. Ефективність комунікацій і стилі комунікацій.

Цензура як специфічний бар'єр комунікації. Її види, методи, мімікрія, роль в сучасному суспільстві. Технології подолання комунікативних бар'єрів.

Тема 5. Види комунікацій: вербальна, невербальна, паравербальна

Вербальні комунікації в комунікативному просторі. Семіотика, синтактика, семантика, прагматика та їх роль у дослідженні вербальних комунікацій. Вербальна комунікація: форми, стилі, контексти. Мова як

знакова система. Роль мови у вербальній комунікації. Функції мови Прояви міжкультурних відмінностей у мові. Функції мови: комунікативна, пізнавальна, акумулятивна, конструктивна, емоційна, контактовстановлююча, етнічна. Стили мовлення: науковий, офіційно-діловий, публіцистичний. Стратегії вербального впливу. Форми мовної комунікації. Діалог: його особливості, типи, правила організації та проведення. Монолог: основні комунікативні ситуації його використання, класифікація. Суперечка як різновид мовної комунікації. Стратегія і тактика аргументації у вербальній комунікації. Комунікативні моделі і види аргументування: модель «Монолог», модель «Суперечка», модель «Полеміка».

Усномова комунікація. Властивості усномовної комунікації. Ситуативна обумовленість, види усномовної комунікації. Слухання як вид комунікації. Вміння говорити в усномовній комунікації. Вміння слухати в усномовній комунікації.

Письмовомовна комунікація. Лист як вид комунікації. Тези як вид комунікації. Конспект як вид комунікації. Реферат як вид комунікації. Анотація як вид комунікації. Есе як вид комунікації. Аналітична записка як вид комунікації. Наукова стаття як вид комунікації. Дипломна робота її комунікативні особливості.

Невербальна комунікація, її сутність та види. Невербальні компоненти комунікації. Види невербальної комунікації: кінетика, проксемика, хронеміка, окулістика, такесика та сенсорика. Невербальні компоненти комунікації: погляд, дотики, жести. Способи взаємозв'язку між вербальною і невербальною комунікацією.

Сутність і засоби паравербальної комунікації.

Тема 6. Прикладні комунікації: кризові, міжнародні, політичні, релігійні. Міжкультурна комунікація

Загальна характеристика кризових, міжнародних, політичних, релігійних комунікацій.

Поняття міжкультурної комунікації. Характерні риси міжкультурної комунікації. Культурна дистанція Конкретні «змінні» міжкультурних проблем. Основні теорії міжкультурної комунікації. Причини порушень міжкультурних комунікацій. Умови міжкультурної комунікації. Зони міжкультурної комунікації. Види міжкультурної комунікації. Культурно-мовний код. Міжкультурна комунікація як потрійний переклад: міжмовний, міжкультурний, міжособистісний. Поняття, симптоми, форми вияву, причини кроскультурного шоку. Фактори, що впливають на кроскультурний шок. Фази кроскультурного шоку і можливості подолання його негативних наслідків.

Тема 7. Рівні комунікації: міжособистісні, групові, публічні, ділові, масові, організаційні

Загальна характеристика міжособистісних, групових, публічних, ділових комунікацій.

Масова комунікація: поняття, особливості. Співвідношення міжособистісної та масової комунікації. Види, формати, форми масової комунікацій. Засоби масової комунікації: поняття, типологія.

Організаційні комунікації. Інформаційно-комунікативний ресурс розвитку організації. Показники стану інформації в організаціях та фактори ефективного інформування їх членів. Дезінформація в житті організації. Роль чуток у функціонуванні та розвитку організацій. Методи вивчення комунікативних процесів в організації. Умови та фактори, що сприяють ефективній комунікації в організації. Соціокультурна обумовленість комунікації в організаціях. Роль систем телекомунікацій в розвитку організацій. Комунікативні ролі в організації.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Фаховий екзамен з «Основ теорії комунікації» передбачає виконання певних завдань та є відповідною формою випробування, яка об'єктивно та надійно визначає рівень освітньої та професійної підготовки.

Фаховий іспит з «Основ теорії комунікації» складається з 2 питань. Фахове випробування спрямоване на виявлення навичок самостійного критичного мислення й письмового аргументованого послідовного викладу власних думок. Відповідаючи на питання з екзамену, абітурієнт повинен показати вміння чітко, логічно й грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, точно та повно відтворювати факти, прізвища, назви праць вчених, конкретні концепції та аналізувати їх, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки

Максимальна кількість балів, яку можна отримати за результатами атестаційного екзамену – 200 балів. Мінімальна кількість балів для зарахування – 120.

Розподіл кількості балів за відповідь на кожне питання

Критерії оцінки	Питання 1	Питання 2
Повнота, логічність і послідовність розкриття теми	15 балів	15 балів
Самостійність відповіді та її відповідність темі	10 балів	10 балів
Знання теоретичного матеріалу, вміння його аналізувати, виділяти причинно-наслідкові зв'язки	15 балів	15 балів
Аргументованість висновків, вміння відрізнити головне від другорядного	8 балів	8 балів
Грамотність, охайність оформлення роботи	2 бали	2 бали
	50 балів	50 балів

Рекомендована література

Основна література

Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.

Основы теории коммуникации: учебник и практикум для академического бакалавриата / Т. Д. Венедиктова [и др.]; под ред. Т. Д. Венедиктовой, Д. Б. Гудкова. М.: Изд-во Юрайт, 2017. 193 с.

Гриффин Э. Коммуникация: теории и практики; пер. с англ. Харьков: Гуманитарный центр, Науменко А. А., 2015. 688 с.

Кастельс М. Власть коммуникации / пер. с англ. М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2016. 564 с.

Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. М. А. Василика. М.: Гардарики, 2006. 615 с.

Словники. Хрестоматії

Землянова Л. М. Коммуникативистика и средства информации: Англо-русский толковый словарь концепций и терминов. М.: Изд-во Московского ун-та, 2004. 416 с.

Жукова И., Лебедько М., Прошина З., Юзефович Н. Словарь терминов межкультурной коммуникации. М.: Издательство Флинта, 2013. 632 с.

Новые медиа: социальная теория и методология исследования: словарь-справочник / отв. ред. О. В. Сергеева, О. В. Терещенко. СПб: Алетейя, 2016. 264 с.

Солганин Г. Я. Толковый словарь. Язык газеты, радио, телевидения: ок. 10 000 слов и выражений. М.: АСТ: Астрель, 2008. 750 с.

Средства массовой коммуникации и социальные проблемы: хрестоматия / пер. с англ. и сост. И. Г. Ясавеев. Казань: Изд-во Казанского ун-та, 2000. 224 с.

Эффективная коммуникация: история, теория, практика: Словарь-справочник / Отв. ред. М. И. Панов. М.: ООО «Агентство «КРПА Олимп», 2005. 960 с.

Допоміжна література

Актуальные проблемы межкультурных коммуникаций в современном мире / Под ред. Рыбаковой Н. А. и др. М., 2015. 186 с.

Барт Р. Империя знаков; пер. с франц. М.: Праксис, 2004. 144 с.

Бернстайн У. Массмедиа с древнейших времен и до наших дней. М.: Издательство АСТ, 2017. 512 с.

Васильев А. В., Коркия Э. Д., Мамедов А. К. Культура коммуникаций в условиях информационной глобализации. М.: ООО «МАКС Пресс», 2019. 160 с.

Василькова В. В., Пивоваров А. М. Социальные коммуникации: профессиональные и повседневные практики. *Социологические исследования*. 2017. № 10. С. 159-160.

Гавра Д. П. Основы теории коммуникации: для бакалавров и специалистов: учебное пособие для студентов вузов, обуч. по напр. 030600 «Журналистика» и спец. 030601 «Журналистика». М.: Питер, 2011. 284 с.

Городенко Л. М. Новітні медіа: мережеві інформаційно-комунікаційні ресурси: Монографія. Київ: Центр Вільної Преси, 2010. 172 с.

Даниленко С. І. Громадянський вимір комунікаційної революції: Модернізація суспільних комунікацій від друкарського верстата до соціальних мереж. Моногр. Київ: ІМВ. 2010. 310 с.

Дини И. А., Белова Л. В. Дискурсивный анализ проявлений вербальной агрессии в текстах социальных сетей. *Коммуникации. Медиа. Дизайн*. 2020. № 5(2). С. 74-84.

Дзялошинский И. М., Пильгун М. А. Деловые коммуникации. Теория и практика: учебник для бакалавров. Москва: Изд-во Юрайт, 2014. 433 с.

Дзялошинский И. М. Коммуникационные процессы в обществе: институты и субъекты. Монография. Москва: Издательство АПК и ППРО, 2012. 592 с.

Іванов Валерій. Основні теорії масової комунікації і журналістики. Київ: Центр вільної преси, 2010. 258 с.

Ким М. Н. Теория и практика массовой информации: Учебник для бакалавров. СПб.: Питер, 2017. 303 с.

Коноваленко М. Ю., Коноваленко В. А. Теория коммуникации: учебник для бакалавров. Москва: Юрайт, 2014. 415 с.

Коноваленко М. Ю. Деловые коммуникации: учебник и практикум для академического бакалавриата. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Изд-во Юрайт, 2015. 476 с.

Кузнецов И. Н. Современный язык жестов. М.: АСТ, Харвест, 2012. 448 с.

Кузнецов В. Н. Теория коммуникационного общества 3.0: Социол. гуманист. аспект / Журн. Безопасность Евразии, Моск. ин-т стратег. исслед. М.: Кн. и бизнес, 2015. 487 с.

Лилликер Д. Политическая коммуникация. Ключевые концепты / Пер. с англ. Харьков: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2010. 300 с.

Луман Н. Медиа коммуникации [Пер. с нем. М.: Издательство “Логос”. 2005. 280 с.

Луман Н. Реальность массмедиа. Киев: ЦВП, 2010. 158 с.

Маклюэн М. Галактика Гутенберга: Становление человека печатающего. Москва: Академ. Проект, 2005. 496 с.

Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації. Львів: Літопис, 2010. 537 с.

МакКуэйл Д. Массовая коммуникация и общественный интерес: к вопросу о социальной теории структуры и функционирования медиа // Назаров М. М. Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований. Хрестоматия. Москва: Едиториал УРСС, 2003. С. 179-188.

Мальковская И. А. Знак коммуникации. М.: УРСС, 2004. 254 с.

Нахимова Е. А., Чудинов А. П. Теория и практика коммуникации: [учебное пособие] / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург: [б. и.], 2016. 156 с.

Пітерс Дж. Слова на вітрі: історія ідеї комунікації: пер. з англ. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2004. 302 с.

Почепцов Г. Г. Медиа: теория массовых коммуникаций. Киев: Альтерпрес, 2008. 403 с.

Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. Москва: «Рефл-бук», Київ: «Ваклер», 2000. 352 с.

Резаев А., Трегубова Н. Социология общения в поле социальных наук. *Социологическое обозрение*. 2017. Т. 16. № 2. С. 133–162.

Саблина С. Г. Коммуникация и общественные связи: западные теории, методология, практика. Москва: ООО «Вариант», НГУ, 2008. 204 с.

Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации: Учеб. пособие. 2-е изд., стер. Москва: КНОРУС, 2016. 254 с.

Социальные коммуникации: профессиональные и повседневные практики. Сб. статей / Под ред. В. В. Васильковой, В. В. Козловского, А. М. Хохловой. Вып. 3. СПб.: Интерсоцис, 2010. 214 с.

Фролова Т. И. Практика гражданских коммуникаций в цифровой среде: опыт систематизации. *Вестник Московского университета*. Серия 10. Журналистика. 2014. № 2. С. 29-47.

Хижняк Л. М., Хижняк К. В. Кризові ситуації, кризові комунікації й пошук нового формату управлінських практик. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. Вип. 76. 2017. С. 166-173.

Хитарова Э. Й. Универсальная коммуникация. СПб.: Политехника, 2016. 672 с.

Шарков Ф. И. Теория коммуникаций (базовый курс): учебник. 2-е изд. Москва: «РИП-Холдинг», 2006. 240 с.

Чанкова Е. В. Коммуникативная компетентность личности в постиндустриальном обществе: (Теорет.-методол. исслед.) / Рос. гос. социал. ун-т. Москва, 2016. 191 с.

Чекмишев О. В. Методи конвертованих досліджень соціальних комунікацій: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 336 с.

Яскевич Я. С. Философские проблемы социальной коммуникации: учебное пособие. Минск: Вышэйшая школа, 2017. 286 с.

Bertrand I., Hughes. Media Research Methods. Audiences, Institutions, Texts. - Basinstoke, New York. 2005.

Bryant J., Thompson S. Fundamentals of Media Effects. Boston, 2002.

DeFleur M. L. Mass communication theories: explaining origins, processes, and effects. - Boston: Allyn & Bacon, 2010.

McQuail D. McQuail's mass communication theory (6th edition). London; Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 2010.

Simonson P. Refiguring mass communication: a history. Urbana: University of Illinois Press, 2010.

Communication theory & research: Communication theory and research: an EJC anthology / Ed. by Denis McQuail a. o. London et al.: Sage publications, 2005. X, 306 p.: il. (European journal of communication).

DeFleur M.L. Mass communication theories: explaining origins, processes, and effects. Boston: Allyn & Bacon, 2010.

Ling R., Donner J. Mobile communication. Cambridge: Polity press, 2009. 200 p.

Paul C. Strategic Communication: origins, concept, and current debates. PRAEGER, 2011. 240 p.

The handbook of crisis communication / edited by W. Timothy Coombs and Sherry J. Holladay. Blackwell Publishing Ltd, 2010. 767 p. (Handbooks in communication and media).

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

The American Communication Association [Електронний ресурс] [сайт].
Режим доступу: <http://www.americancomm.org/>

Міжнародний електронний науково-освітній журнал «Медиа. Інформація. Коммуникация» (MIC). Режим доступу: <http://mic.org.ru/>

Коммуникации. Медиа. Дизайн. – <https://cmd-journal.hse.ru/>

Академія української преси [Електронний ресурс] [сайт]. –
<http://www.aup.com.ua/>

Центр досліджень соціальних комунікацій. – <http://nbuviar.gov.ua/>

Бодрийар Ж. Экстаз коммуникации [Электронный ресурс].
URL:<http://ivanem.chat.ru/extaz.htm>

Гавра Д. П. Социально-коммуникативные технологии: сущность, структура, функции [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http:jarki.ru/wpress/2010/02/28/937/>.

Дацюк С. Коммуникативные стратегии [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://xyz.org.ua/discussion/communicative_strategy.htm

Дацюк С. Коммуникативные технологии [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: <http://www.korolewstvo.narod.ru/psychostat/comstr.htm>

Дацюк С. Коммуникативные стратегии модерлируемых коммуникаций. Режим доступа: http://www.uis.kiev.ua/~_xyz/moderation.html

Ефективна комунікація в запитаннях та відповідях. Режим доступу: <https://i.factor.ua/journals/ot/2019/august/issue-16/1/article-70333.html>

Крэйг Р. О взаимодействии теории и практики коммуникации. *Коммуникации. Медиа. Дизайн*. Том 1. № 1. 2016. С. 131-142. Режим доступа: <https://cmd-journal.hse.ru/article/view/3236/5939>

Крос К. Політичні комунікації та новинні засоби масової інформації у демократичних країнах: конкуруючі підходи: [моногр.]. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.soe.kiev.ua>

Мобільний телефон [Електронний ресурс]. Режим доступу:
[https://uk.wikipedia.org/wiki/мобільний телефон](https://uk.wikipedia.org/wiki/мобільний_телефон).

Социология коммуникативных систем [Электронный ресурс]. Режим
доступа: URL: <http://lib.socio.msu.ru/l/library>

Почепцов Г. Цивилизация и коммуникации: новые подходы.
[Электронный ресурс]. Режим доступа:
<http://osvita.mediasapiens.ua/material/25665>.

Різун В. В. Природа й структура комунікативного процесу. Режим
доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1005>

Теория и методы исследований коммуникации [Электронный ресурс]:
сб. науч. ст. Вып. 3 / под ред. О. В. Терещенко. Минск: БГУ, 2014.
<http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/111466/3/Tereshenko.pdf>

Шаповалов В.Ф. Являются ли «масс-медиа» средствами
коммуникации? Опыт теоретической деконструкции. *Медиаскоп*. 2009. № 2.
URL:<http://mediascope.ru/node/358>

Хамітов Н. В. Комунікація // Енциклопедія Сучасної України:
електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М.
Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних
досліджень НАН України, 2014. URL:
https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4422

Голова фахової
атестаційної комісії

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Затверджено на засіданні Приймальної комісії Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна 07.02.2022р., протокол № 2

Відповідальний секретар
Приймальної комісії

Ольга АНОЩЕНКО